

УДК 821.161.2

DOI: 10.31475/fil.dys.2020.10.28

НАТАЛІЯ ФАНЕНШТЕЛЬ,

кандидат педагогічних наук

(м. Хмельницький)

Семантико-граматичні особливості англійської терміносистеми когнітивної лінгвістики

У статті досліджено логічну системність англійської термінології когнітивної лінгвістики. В результаті аналізу матеріалу дослідження, котрим слугували терміни, взяті із словника, встановлено, що англійська терміносистема когнітивної лінгвістики, хоча і є частиною словникового складу мови, має істотні відмінності від загальнонавчаної лексики. Ці відмінності виявляються передовсім у протіканні лексико-семантичних процесів, які мають загальний характер, але є індивідуальними в тому розумінні, що семантичні зв'язки завжди об'єднують конкретні терміни, а їхні наслідки призводять до появи полісемічних термінів, термінів-синонімів, термінів-антонімів тощо. В результаті дослідження морфологічної структури термінів було встановлено, що найбільш продуктивним способом номінації в сфері англійської термінології когнітивної лінгвістики є термінологічні словосполучення. Аналіз словотворчих засобів виявив, що найпродуктивнішим способом творення англійських термінів когнітивної лінгвістики є афіксальне термінотворення, яке, на відміну від загальнолітературного, має строгішу семантичну спеціалізацію словотворчих морфем і моделей. Встановлено, що на понятійному рівні найчисленнішою в англійській термінології когнітивної лінгвістики є група субстанцій, оскільки досліджувані терміни номінують поняття когнітивної лінгвістики.

Ключові слова: *термін, термінологія, терміносистема, класифікація термінів, когнітивна лінгвістика.*

Постановка проблеми в загальному вигляді... У сучасну епоху стрімкого розвитку інформаційних технологій особливо гостро відчутна потреба вдосконалення системи передачі та обробки інформації. Інтенсивність інформаційно-комунікативних процесів призводить до значного збільшення кількості термінів як надійних знаків, що відображають дійсність, та їхнього активного проникнення у

повсякденну мову. Постійна необхідність створення нових термінів, потреба в термінологічних словниках та термінологічному забезпеченні інформаційних систем, наявність багатозначних термінів стали причиною «термінологічного вибуху». Це в свою чергу призвело до переорієнтації лінгвістичних досліджень в бік термінології природничих та точних наук та послаблення уваги до вивчення терміносистем менш динамічних галузей людського знання. Одним із відносно молодих але важливих напрямів мовознавства, чия терміносистема залишається малодослідженою, є когнітивна лінгвістика.

Аналіз досліджень і публікацій... Виникнення когнітивної лінгвістики – це один з етапів загального методологічного поступу, що розпочався у науці про мову з кінця 50-х років ХХ століття. Як напрям мовознавства, що займається дослідженням взаємозв'язків між мовою, розумом та соціофізичним досвідом, вона зародилася в 1970-х роках у США і в подальшому мала значну кількість послідовників у Європі, зокрема в Бельгії, Нідерландах й Німеччині. Заснування в 1989-90 роках Міжнародного товариства когнітивної лінгвістики та журналу «Когнітивна лінгвістика» ознаменувало зародження когнітивної лінгвістики як широко обґрунтованого, самосвідомого інтелектуального руху.

Найвагомішими у світовому дискурсі когнітивного напрямку мовознавства є праці здебільшого американських вчених (Р. Карстон, Г. Кларк, У. Крофт, Р. Дірвен, В. Еванс, Р. Джекендофф, Дж. Лакофф, Р. Лангакер, Л. Талмі, Дж. Тейлор [1; 2; 3; 4; 7; 8; 9; 10; 11; 19; 20] та ін.). Напрацювання мовознавців, зокрема словник термінів когнітивної лінгвістики В. Еванс [5], свідчать про розвиненість англійської термінології цієї галузі.

Термінологічний апарат української когнітивної лінгвістики перебуває у стадії становлення. Розвиток цієї галузі на теренах нашої країни пов'язуємо з такими науковцями, як: А. Мартинюк [14], М. Піменова [15], С. Потапенко [16] та ін. У контексті нашого дослідження слід відзначити наявність у вітчизняному мовознавчому просторі словника основних термінів когнітивно-дискурсивної лінгвістики (автор А. Мартинюк), який містить 27 термінів. Проте розвиток української термінології когнітивної лінгвістики потребує подальшого накопичення, осмислення та систематизації матеріалу. Оскільки в останнє десятиліття спостерігаємо активізацію прямих запозичень із англійської мови, цей спосіб термінотворення слід розглядати як такий, що потребує ретельного вивчення.

Формулювання цілей статті... Отже, метою дослідження є виявлення семантико-граматичних особливостей англійської терміносистеми когнітивної лінгвістики задля уточнення, доповнення, узагальнення й конкретизації уявлень про структуру терміну і способи термінотворення.

Виклад основного матеріалу... Важливою у дослідженні терміну і термінології є теза про їхню системність. Водночас питання характеру цієї системності залишається контраверсійним.

Зокрема, А. Реформатський ідеальною термінологією вважає повністю впорядковану систему, в якій, знання терміну забезпечує знання місця в системі, а знання місця в системі – знання терміну [18]. Отже, термін, на його думку «має бути як лексично, так і морфологічно строго систематичним, здатним до створення похідних і максимально прагматичним в плані нормальної і типової парадигми»[17, с. 54].

Питання системності термінології у своїх працях піднімали й інші вчені (Г. Винокур, В. Лейчик, Д. Лоттета ін. [12; 13]), які були прихильниками «концепції змістової (семантичної) системності терміна». Їхня «жорстка» позиція щодо системності термінів привнесла чітке розмежування у розуміння змістової і лінгвістичної системності шляхом введення уточнювальних термінів «термінополе» і «терміносистема».

Проте характерною рисою і умовою, яка дозволяє терміну діяти за природними законами мови, залишається асиметричність. Тому всередині термінологічної системи відбуваються дихотомічні процеси та розбіжності, зокрема між історичністю її формування та системною природою. Всі терміни, як правило, поділяють на дві основні групи:

1) власне терміни – ті, які були сформовані спочатку в процесі деномінації нового явища реальності, що відповідає концепції певної дисципліни, або взятої з іншої терміносистеми;

2) термінологічні слова – ті, що виникли в процесі трансформації загальної семантики слова.

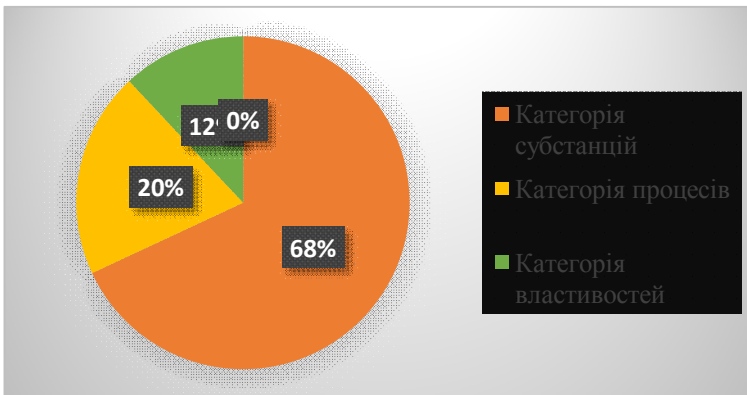
У контексті демаркації терміну варто враховувати такі його характерні властивості, як: оточеність; істотність (висвітлення важливих аспектів поняття та відсутність помилкових асоціацій); простота; якість похідних або похідність (здатність легко створювати похідні слова); добре звучання; системна особливість або системність (відображення в позначенні приналежності до певного класу понять); органічна природа або органічність (відповідність орфографії та тенденціям мови); сумісність (здатність поєднуватись у

термінологічні колокації);однозначність;номінативність (на відміну від описової ознаки);стильність.

Важкість відокремлення термінів від іншої лексики передовсім полягає у тому, що лише невелика кількість термінів володіють усіма перерахованими вище якостями, водночас як більшості з них частково або повністю бракує деяких ознак.

У зв'язку з інформаційною необхідністю ширшого охоплення і вивчення більшої кількості термінів, які забезпечують наукову комунікацію, все частіше застосовують «гнучкіший» підхід, який виокремлює терміносистеми за чисто лінгвістичними ознаками. До таких ознак належать тематико-понятійні, семантичні, граматичні та інші особливості терміна.

В результаті застосування диференційованого підходу до аналізу термінів, взятих зі словника В. Еванс, ми виявили, що на понятійному рівні англійські терміни когнітивної лінгвістики формують три таких понятійних категорії, як-от: категорія субстанцій, категорія властивостей, категорія процесів. Найчисленнішою виявилась категорія субстанцій (68%), що відображає головну характерну властивість терміна – здатність виражати наукове, технічне або фахове поняття. Категорія властивостей в англійській терміносистемі когнітивної лінгвістики розвинена меншою мірою. Це головне терміно-слова, які представляють 12% її кількісного складу. Категорія процесів також є нечисленною – 20% від загальної кількості термінів.

Рис.1 Тематико-понятійна класифікація англійської термінології когнітивної лінгвістики

Оскільки термін – це не штучний знак, а слово чи словосполучення в особливій функції вираження спеціального поняття, в термінології відбуваються ті ж семантичні процеси, що і в лексиці загальнолітературної мови. Однак, протікання цих процесів в терміносистемах, а саме – полісемії, омонімії, антонімії, гіпонімії, гіперонімії – має низку особливостей.

До сьогодні в лінгвістичній літературі панує думка, що термін за своїм визначенням повинен бути однозначним. Проте практика дослідження різноманітних термінологічних систем свідчить про протилежне, оскільки терміну, як і будь-якій лексичній одиниці, властива багатозначність. Під полісемією прийнято розуміти наявність в одного і того ж слова деяких пов'язаних між собою значень, які найчастіше виникають внаслідок видозміни і розвитку первинного значення цього слова.

Кількість багатозначних термінів в англійській термінології когнітивної лінгвістики порівняно невелика. У результаті аналізу англійських термінів когнітивної лінгвістики на предмет полісемії, нами були виокремлені такі терміни, графічна форма яких співпадає із загальноновживаними словам, як-от: *access, activation, autonomy, base, blending, cognition, complex, direction, distance, figure, frame, schema, strength, Vehicle, world*.

Наприклад, серед значень слова *world*(світ), яке за своєю природою є багатозначним, існують такі, як-от: 1) сукупність усіх форм матерії як єдине ціле; всесвіт; 2) окрема частина всесвіту; 3) земна куля; 4) людське суспільство, об'єднане певними соціальними, культурно-історичними та етнографічними ознаками; 5) певна галузь, сфера явищ природи; 6) певна галузь, сфера діяльності людей тощо. Як термін когнітивної лінгвістики слово *world* (*swim*) позначає принципово нове поняття, характерне строго для цієї галузі, а саме – теоретичний конструкт, який застосовують для моделювання уявлень людини про дійсність, про зміст речення і тексту.

Досить умовною є межа між полісемією та омонімією – звуковим збігом двох або більше мовних одиниць, різних за значенням. В термінології найбільш поширеною є міждисциплінарна омонімія, коли один і той самий термін входить до складу різних терміносистем мови. Серед англійських термінів когнітивної лінгвістики нами були виявлені як міждисциплінарні омоніми (*cognitive mapping, common knowledge, consciousness, continuous, differentiation, episodic strategies, explanation, extension, generalization, instruction*), так і омоніми, які функціонують в межах однієї і тієї ж терміносистеми (*abstraction,*

construction, Construction Grammar, domain, elaboration, fusion, ground, inheritance, target).

Термін відрізняється від звичайного слова тим, що він має певне означення і логічно визначає властивості, необхідні й достатні для вираження особливостей певного поняття, на яких побудованого класифікація. Тому серед термінів набагато частіше, ніж серед загальноновживаних слів, можна зустріти абсолютні синоніми. Термінологічній лексиці властиві такі види синонімів, як-от: терміни-дублети іншомовного походження, терміни-синтаксичні синоніми, дефініційні синоніми.

Найпоширенішими із перерахованих груп в англійській термінології когнітивної лінгвістики є терміни-синтаксичні синоніми, серед яких: *comprehension – understanding (розуміння), concept – notion (поняття), evaluation – appraisal (оцінка, оціночне судження)*; а також такі дефініційні синоніми, як-от: *belief system – belief (система переконань – переконання), deictic orientation – deictic system of spatial reference (егоцентрична орієнтація – егоцентрична система просторової референції).*

Головна причина виникнення і поповнення синонімічних рядів – багатозначність терміна, а саме властивість багатозначних термінів входить до різних синонімічних рядів. Основними джерелами розвитку синонімії в термінах є такі мовні процеси, як-от: термінологізація, спеціалізація, метафоризація і метонімізація. До способів поповнення синонімічних рядів належать запозичення, калькування, переосмислення, застосування епонімів. Проблема полісемії і синонімії гостро відчутна при складанні зворотних словників, особливо коли способом визначення терміну є не наукова дефініція, а синонімічний ряд.

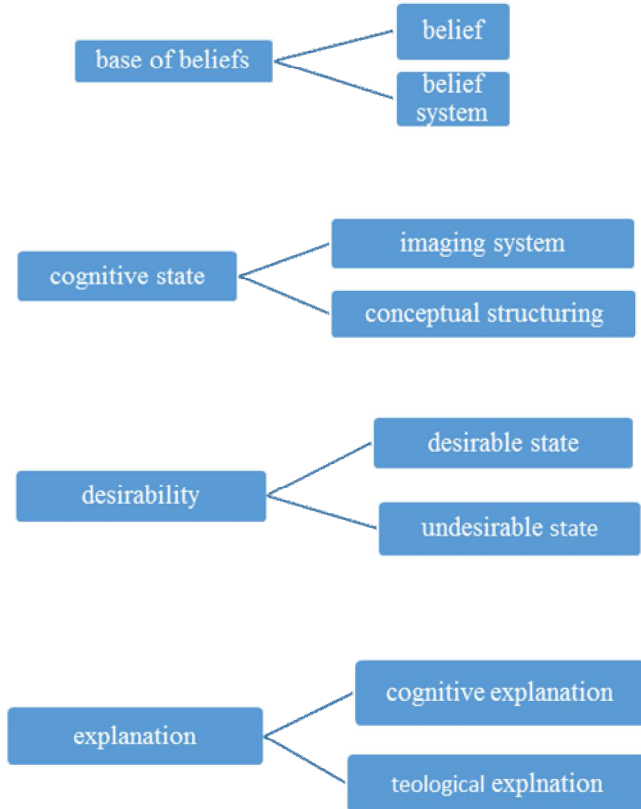
Антонімію можна схарактеризувати як семантичну протилежність слів, а антоніми – як слова з протилежним значенням. В англійській термінології когнітивної лінгвістики, подібно до інших, антонімія постає одним з регуляторів принципів найменування понять з протилежним змістом.

Серед термінів-антонімів в досліджуваній терміносистемі відслідковуємо такі, як-от: *antagonist (антагоніст) – agonist (агоніст), entry operator (оператор входу) – exit operator (оператор виходу), local knowledge (локальне знання) – global knowledge (глобальне знання)* тощо.

Родово-видові відношення лексичних одиниць називають гіпонімією. Складниками цих відношень є слова-гіпоніми – ті, що

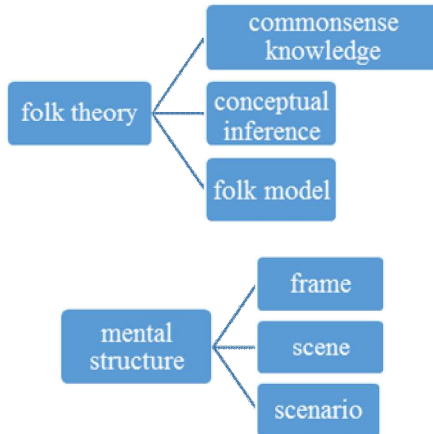
виражають видові поняття, та слова-гіпероніми – ті, що виражають родові поняття. В термінологіях існують системні відношення між професійними поняттями, у яких зміст видового поняття є ширшим від родового, а об'єм – вузким. Відтак, значення слів-гіпонімів містить в собі більшу кількість семантичних компонент, аніж значення слів-гіперонімів.

Відслідковуючи гіпонімічні відношення, які пронизують англійську термінологічну систему когнітивної лінгвістики, ми виділили структурно неоднорідні системи, серед яких зустрічаються родово-видові мікросистеми мінімальної та ускладненої структур.

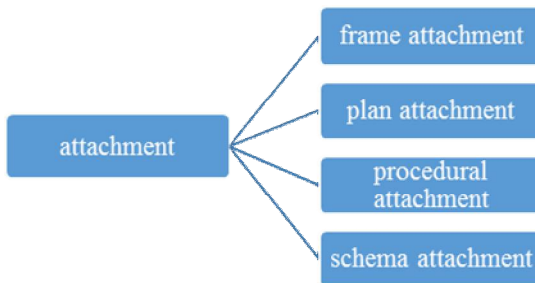

Рис. 2 Родово-видові мікросистеми мінімальної структури (один гіперонім і два гіпоніми)

Як правило, видові поняття в таких конструкціях мінімальної будови розмежують на підставі ознаки ускладненості/неускладненості структури, первинності/непервинності походження, наявності/відсутності певної семантичної риси. У цих системах один термін видової опозиції маркується як такий, що має ознаку, на підставі якої розщеплюється родовий термін, а другий протистоїть йому саме на підставі відсутності в нього вказаної ознаки.

Рис. 3 Родово-видові мікросистеми ускладненої структури (із підпорядкуванням одному гіпероніму трьох гіпонімів)

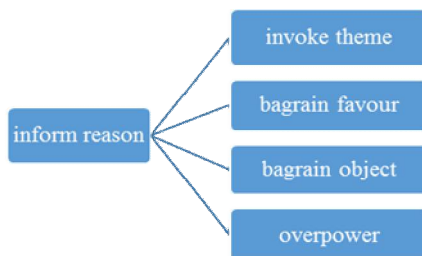

Рис. 4 Родово-видові мікросистеми ускладненої структури (із підпорядкуванням одному гіпероніму чотирьох гіпонімів)

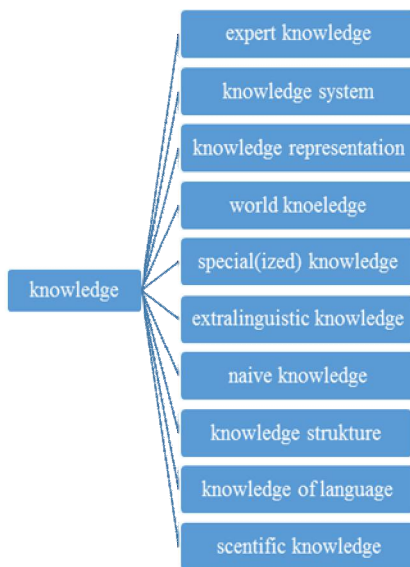
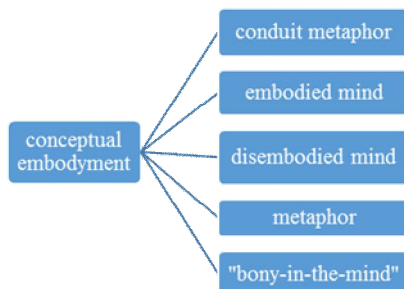

Рис. 5 Родово-видові мікросистеми ускладненої структури (із підпорядкуванням одному гіпероніму п'ятьох і більше гіпонімів)

Схарактеризовані семантичні процеси відбуваються в наукових текстах і призводять до появи полісемічних термінів, термінів-синонімів, термінів-антонімів тощо. Класифікацію термінів доцільно здійснювати і виходячи з їхньої морфолого-синтаксичної структури, відповідно до якої зазвичай виокремлюють терміни-слова та терміни-словосполучення.

Відповідно до морфемної структури, терміни-слова поділяють на непохідні, похідні, складені та абрєвіатури. Зокрема, серед англійських непохідних термінів-слів когнітивної лінгвістики знаходимо такі, як-от: *concept, interest, loop, plan, fact, hope, idea, schema, script, state*.

Значно більшою за чисельністю слів є група похідних, у яких словотворчі морфєми виконують класифікаційну функцію. До найбільш поширених способів словотворення в англійській термінології когнітивної лінгвістики належать префіксальний, суфіксальний та префіксально-суфіксальний.

Найбільш характерними для творення похідних термінів когнітивної лінгвістики є такі префікси, як-от: *de-, dis-, inter-, in-, hypo-, meta-, proto-, re-, sub-, super-, un-*. Вони визначають лексичне значення основи, проте рідко впливають на її основну лексико-граматичну компоненту. Тому і непохідний, і його похідний термін належать зазвичай до однієї і тієї ж частини мови (*desirable – undesirable* (бажаний – небажаний)).

Особливе місце належить префіксам, які передають ідею заперечення (*de-, dis-, un-*). Англійські заперечні префікси мають різні відтінки значення і їх вживають з різними частинами мови. Однак, загальну ідею заперечення виражають префіксом *dis-* і вживають переважно з дієслівними основами, наприклад: *displacedconsciousness*.

Велике значення у творенні англійських термінів когнітивної лінгвістики мають запозичені з класичних мов префікси (*inter-, in-, hypo-, meta-, proto-, multi-, sub-, super-*). Вони є особливо зручними для творення термінів в різних галузях, позаяк, через мертвість древньогрецької і латинської мов, їхня семантика постає в «законсервованому» вигляді. Позбавлені природних умов розвитку, греко-латинські мовні елементи стандартизуються і моносемуються, не обмежують свої словотворчі можливості й вживаються з різними частинами мови.

Суфіксальні моделі є найбільш характерними для термінологій, а суфіксальних похідних нараховують 60-70% від загального складу терміносистем різних галузей. Для англійської терміносистеми когнітивної лінгвістики притаманними є такі суфікси, як-от: *-ation, -*

tion/-ion, -ance/-ence, -able/-eble, -ment, -ist, -er/-or, -ity/-ty, -ize, -ure. Значну частину суфіксальних термінів становлять іменники, які означають абстрактні поняття, дію, процес, стан, результат дії, інструмент, продукт діяльності (*desirability, directness, explanation, focusing*).

Особливий тип суфіксальних похідних – це похідні з частками *up, in, on, off, down*. Наприклад, в терміні *backup* частка має словотворче значення, надаючи новому терміну відтінок одноразовості, а не поступовості дії.

Префіксально-суфіксальні моделі також притаманні англійській термінології когнітивної лінгвістики. Найчастіше тут зустрічаємо такі типи префіксально-суфіксальних утворень, як-от:

- 1) префікс + основа дієслова + суфікс (*instruction*)
- 2) префікс + основа іменника + суфікс (*antagonist*)
- 3) префікс + основа прикметника + суфікс (*interactivity*).

Отже, для англійської терміносистеми когнітивної лінгвістики афіксальне термінотворення є продуктивним способом словотворення, яке, на відміну від загальнолітературного, має строгішу семантичну спеціалізацію словотворчих морфем і моделей. Це відображається в таких основних тенденціях словотворення, як-от:

- інтенсивному збільшенні власне термінологічного фонду словотворення, який забезпечує одночасно і регулярність моделей, і спеціалізацію термінотворчих засобів;
- тенденції до гніздового словотворення, до створення комплексу найменувань, пов'язаних загальною твірною основою;
- посиленні в певних ситуаціях взаємозумовленості продуктивності словотворчої моделі.

Складені терміни-слова в англійській термінологічній системі когнітивної лінгвістики зустрічаємо значно рідше. Найтиповішою для окресленої терміносистеми є модель N + N (іменник + іменник), яка є продуктивною і для загальнолітературної мови. Композиційно англійські складені терміни-слова представлені двома такими групами:

1. Сполучення двох елементів без сполучної компоненти (*landmark*).
2. Сполучення двох елементів прийменником або сполучником (*body-in-the-mind*).

Відсоток абrevіатур є найнижчим в порівнянні з іншими моделями. Це явище можна пояснити тим, що англійські терміни когнітивної лінгвістики не належать до науково-технічної термінології. В матеріалі нашого дослідження терміни-абrevіатури представлені лише одним

складеним терміном-словом (*ATN-grammar*).

Як свідчать результати дослідження, словотворчий апарат термінології когнітивної лінгвістики не відрізняється великою мірою від загальнолітературного. Проте англійська термінологія когнітивної лінгвістики на основі відпрацювання і відбору прийомів і ресурсів, які забезпечують словотворчо-функціональну якість термінологічної лексики, створює власну словотворчу підсистему.

Морфологічна структура термінів може бути різною, адже в текстах, як самостійно, так і в складі термінологічних словосполучень, фігурують терміни-іменники, дієслова, прикметники і прислівники. До словників та інших лексикографічних праць включають переважно іменники й іменні словосполучення, оскільки цей тип термінів називає предмети і виражає поняття про них; володіє високою частотою в науково-технічних і спеціально-професійних текстах. Оскільки в якості матеріалу нашого дослідження був обраний словник термінів когнітивної лінгвістики, то більшість з них виявились іменниками (78 термінів) й іменними словосполученнями (230 терміносполучень).

Структура термінологічного словосполучення пов'язана з приналежністю його компонент до певних граматичних класів слів. Вона залежить від синтаксичної позиції складників й типу їхнього зв'язку зі стрижневим словом.

У нашому дослідженні англійські терміни-словосполучення когнітивної лінгвістики були класифіковані відповідно типу їхньої структури, а також морфології головного слова. В залежності від кількості компонент і характеру зав'язків між ними, ми виокремили прості (бінарні) словосполучення – ті, які складаються з двох слів, одне з яких є головним, а інше – залежним (*family resemblance, lexical access, surface memory*), та складені – ті, в котрих залежні слова визначають різні аспекти значення стрижневого (*cognitive models of communication, intrinsic model of spatial reference*).

Бінарні терміни-словосполучення є надзвичайно продуктивними, вони легко утворюються з слів найрізноманітніших предметних полів різних сфер загальної і спеціальної лексики. В залежності від морфологічного типу головного слова, прості терміни-словосполучення можна згрупувати в субстантивні, ад'єктивні та дієслівні. Найбільш притаманними для англійських термінів-словосполучень когнітивної лінгвістики є прості та складені субстантивні словосполучення. Ад'єктивні та дієслівні не траплялися в силу того, що досліджувані терміни були вибрані зі словника.

В результаті дослідження було виявлено, що найбільш

продуктивним способом номінації в сфері англійської термінології когнітивної лінгвістики є термінологічні словосполучення. Вираження поняття складеним терміном не суперечить ані знаковій природі терміна, ані традиційному визначенню терміна як слова чи словосполучення, графічна (фонетична) оболонка якого відповідає певному поняттю в системі понять тієї чи іншої галузі знань. Складений термін представляє один знак, який відповідає одному поняттю.

Висновки та перспективи подальших розвідок... Результати дослідження семантичних та граматичних процесів, що відбуваються в англійській термінологічній системі когнітивної лінгвістики, ілюструють той факт, що термінологія, хоча й є складовою частиною словникового складу мови, все ж має істотні відмінності від загальноживаної лексики. Водночас терміни не є ізольованими одиницями мови, які мають притаманні лише їм властивості, а складають її повноцінну частину, де властивості слів виявляються більш визначено, регламентовано, відповідно до вимог професійного спілкування та взаєморозуміння. Отже, доцільно говорити про переважний характер властивості терміна порівняно із загальноживаним словом, а не про повну відсутність певної властивості. Можна стверджувати про бажані властивості термінологічної одиниці, проте не можна вважати її неповноцінною чи непотрібною лише на тій підставі, що вона не має певної властивості, хоча цей термін давно перебуває у вжитку користувачів.

Подальші дослідження проблеми є важливими для вирішення питань перекладу та унормування запозичених термінів, що беруть участь у формуванні української терміносистеми когнітивної лінгвістики.

References:

1. Carston R. Thought sandutterances: The Pragmatics of explicit communication. L. : Blackwell, 2002. 418 p.
2. Clark H. H. Using Language. Cambridge : Cambridge Univ. Press, 1996. 436 p.
3. Croft W. Cognitivelinguistics. Cruse. – Cambridge :CUP, 2004. 356 p.
4. Dirven R. Cognitive Exploration of Language and Linguistics. Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 1998. 301 p.
5. Evans V. The Structure of Time: Language, Meaning and Temporal Cognition. Amsterdam-Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2003. 287 p.
6. Fillmore Ch. Some thought on the boundaries and components of linguistics.

Talking minds: The study of language in cognitive science. Cambridge (Mass.), 1984. P. 73–108

7. Jackendoff R. Semantics and Cognition. Cambridge (Mass.) : MIT Press, 1993. 287 p.

8. Lakoff G. More than Cool Reason: A Field Guide to Poetic Metaphor. Chicago; London : The Univ. of Chicago Press, 1989. 230 p.

9. Lakoff G. Philosophy in the Flesh: the Embodied Mind and its Challenge to Western Thought. N.Y. : Basic Books, 1999. 602 p.

10. Langacker R. W. A usage-based model. Topics in Cognitive Linguistics. Amsterdam : Benjamins, 1988(a). P. 127–161

11. Langacker R. W. Foundations of cognitive grammar. Stanford : SUP, 1987(a). Vol. 1: Theoretical Prerequisites. 516 p.

12. Lejchik, V. M. and S. D. Shelov. (1989-1990). Lingvisticheskie problem terminologii i i nauchno-tekhnicheskij perevod [Linguistic problems of terminology and science technical translation], part. 1-2. Moskva: Vysshaja shkola. [In Russian]

13. Lotte, Dmitrij S. (1961). Osnovy postroenija nauchno-tekhnicheskij terminologii [Fundamentals of building the science and technical terminology]. Moskva: Izd-vo AN SSSR. 157 p. [In Russian]

14. Martyniuk A. Slovyk osnovnykh terminiv kognityvno-dyskursyvnoi lingvistyky [A Glossary of Cognitive-Discursive Linguistics], Kharkiv. : V. N. Karazin KNU, 2011. 196 p. [In Ukrainian]

15. Pimenova M. V. Terminology of cognitive linguistics: conceptual system and conceptual picture of the world. Terminolohichniy visnyk. 2013. Vol. 2(1). Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/termv_2013_2%281%29_15

16. Potapenko S.I. Introducing Cognitive Linguistics : [manual for students] Nizhyn: Nizhyn University Publishing House, 2013. 140 p. [In Ukrainian]

17. Reformatskij, A. A. (1961). Chto takoe termin i terminologija [What is term and terminology] In Voprosy terminologii [Questions of terminology], ed. Ju. D. Desheriev, 46-54. Moskva: Izd-vo AN SSSR. 232 p. [In Russian]

18. Reformatskij, A. A. (ed). (1964). Lingvisticheskaja terminologija i prikladnaja toponomastika [Linguistic science and applied toponomastics]. Moskva: Nauka. 135 p. [In Russian]

19. Talmy L. The relation of grammar to cognition. Topics in cognitive linguistics. Amsterdam : Benjamins, 1988. P. 165–205.

20. Taylor J. R. Linguistic categorization. Prototypes in Linguistic Theory. Oxford : Clarendon Press, 1995. 310 p.

Summary

Nataliia Fanenshtel

Semantic and Grammatical Features of the English Terminology System of Cognitive Linguistics

The paper deals with the logical system of the English terminology of cognitive linguistics. The analysis of the terms, that were taken from the glossary as the research material, has shown that the English terminology system of cognitive linguistics, although it is a part of the language vocabulary, differs significantly

from the common words. The differences come out within lexical and semantic processes, which are general in their nature but individual in the sense that semantic relations always combine specific terms, and their consequences lead to the emergence of polysemic terms, synonyms, antonyms, etc. The research of the morphological structure of the terms has culminated in establishing the terminological collocations as the most productive way of nomination within the English terminology of cognitive linguistics. The analysis of the derivation means has indicated that the affixal way of term formation is the most productive. However, unlike general literature way, it has stricter semantic specialization of word-forming morphemes and models. It was found out that at the conceptual level the group of substances is the most numerous in the English terminology of cognitive linguistics, since the examined terms nominate the concepts of cognitive linguistics.

Key words: *term, terminology, terminology system, classification of terms, cognitive linguistics.*

Дата надходження статті: «21» жовтня 2019 р.

Дата прийняття до друку: «11» листопада 2019 р.

УДК 81'42: 811.161.2+821.161.2.08

DOI: 10.31475/fil.dys.2020.10.29

ВАЛЕНТИНА ФІЛІНЮК,

кандидат філологічних наук, доцент

(м.Хмельницький)

Сонце як компонент мовного полотна повісті «Небесний змій» Докії Гуменної

*У статті досліджено лексико-семантичні та стилістичні особливості функціонування слова **сонце** у фантастичній повісті Докії Гуменної «Небесний змій». Було використано функціонально-семантичний аспект для виявлення лексико-семантичних зв'язків між словами, семантичного наповнення лексем, актуалізації різних сем для передачі авторського задуму. Було зафіксовано близько 80 випадків уживання слова **сонце**. Цей лексичний компонент в аналізованій повісті значно розширив семантичне поле. Окрім, зафіксованих у словниках значень слова **сонце**, ми виявили такі семи: 'сторона світу', 'джерело світла', 'астрономічне поняття', 'форма', 'напрямок руху', 'час', 'коло', 'візерунок', 'божество', 'людина'. Найчастіше Докія Гуменна пише про сонце як персоніфіковану*